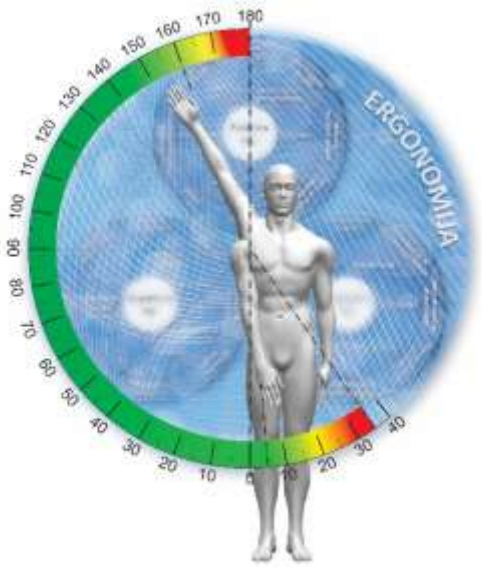

ERGONOMIJA V TEORIJI IN PRAKSI

Zvone Balantič, Andrej Polajnar, Simona Jevšnik

PREDAVANJE za ALUMNI FS

1. februar 2017

red.prof.dr. Andrej POLAJNAR

Ergonomija je vpeta med človeka in njegovo delo, pri tem pa proučuje anatomska, fiziološka, mehanska, kognitivna in organizacijska načela vplivov na zmogljivost človeka pri delu.

ERGONOMIJA PREDSTAVLJA ZA PODJETJE VLOŽEK IN NE STROŠEK

Sodobni pogled na ergonomijo lahko strnemo v naslednje ugotovitve:

- ***ergonomija je tesno povezana z ekonomijo, saj izboljšuje procesne postopke, omogoča smotrnejše delo in delovanje družbe kot celote,***

- ***za ergonomijo je pomemben tudi trajnostni razvoj, ker predstavlja zadovoljevanje potreb aktualnega prebivalstva s tem, da ne omejuje potreb za razvoj v prihodnosti,***

- ***ergonomska načela krepijo družbeno odgovornost, ki je temelj trajnostnega razvoja, to pa se kaže z implementacijo ergonomije v izdelkih, storitvah in v znanju.***

TRAJNOSTNI RAZVOJ DRUŽBE

Trajnostni razvoj zadovoljuje potrebe sedanjega človeškega rodu, ne da bi ogrozili možnosti prihodnih rodov, da zadovoljijo svoje potrebe.
Postavljeni so trije ključni stebri trajnostnega razvoja, kamor vključujemo **ekonomijo** in **ekologijo** ter **socialo**, ki pa se neposredno vežejo na **ergonomijo**.

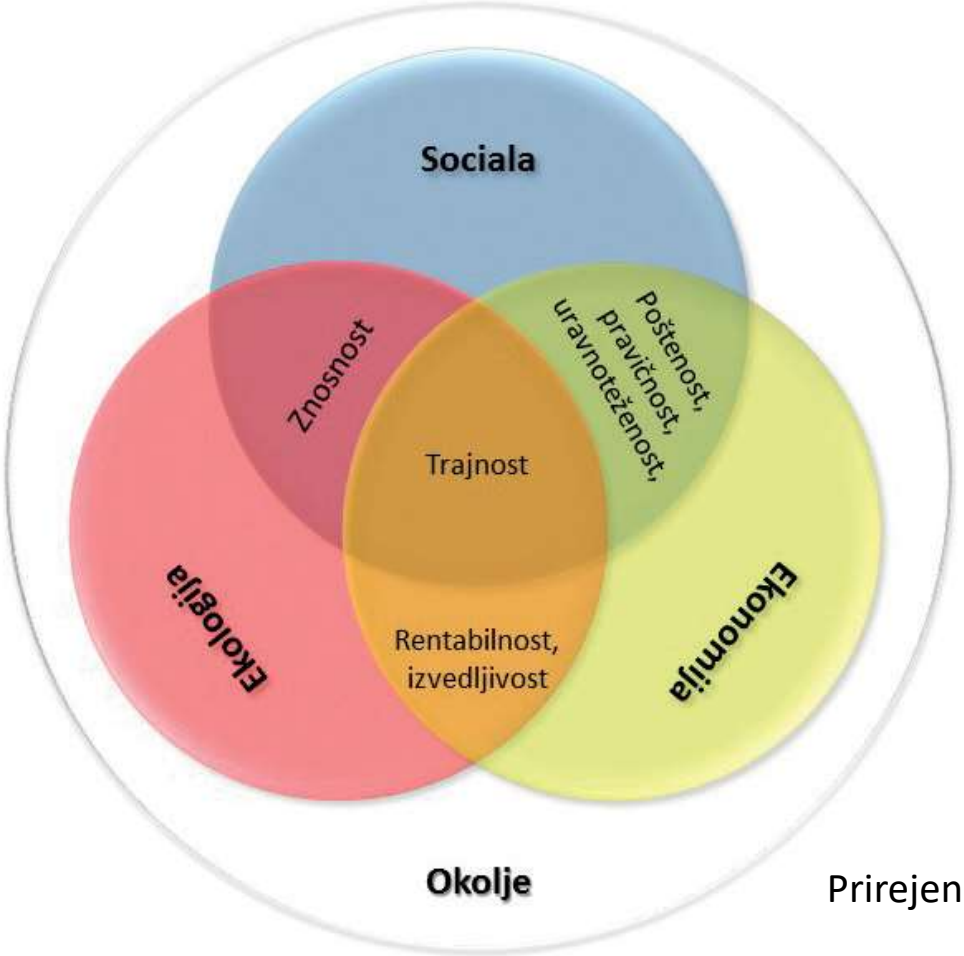

Prirejeno po Adams, 2006

DIAGRAM POSLOVANJA

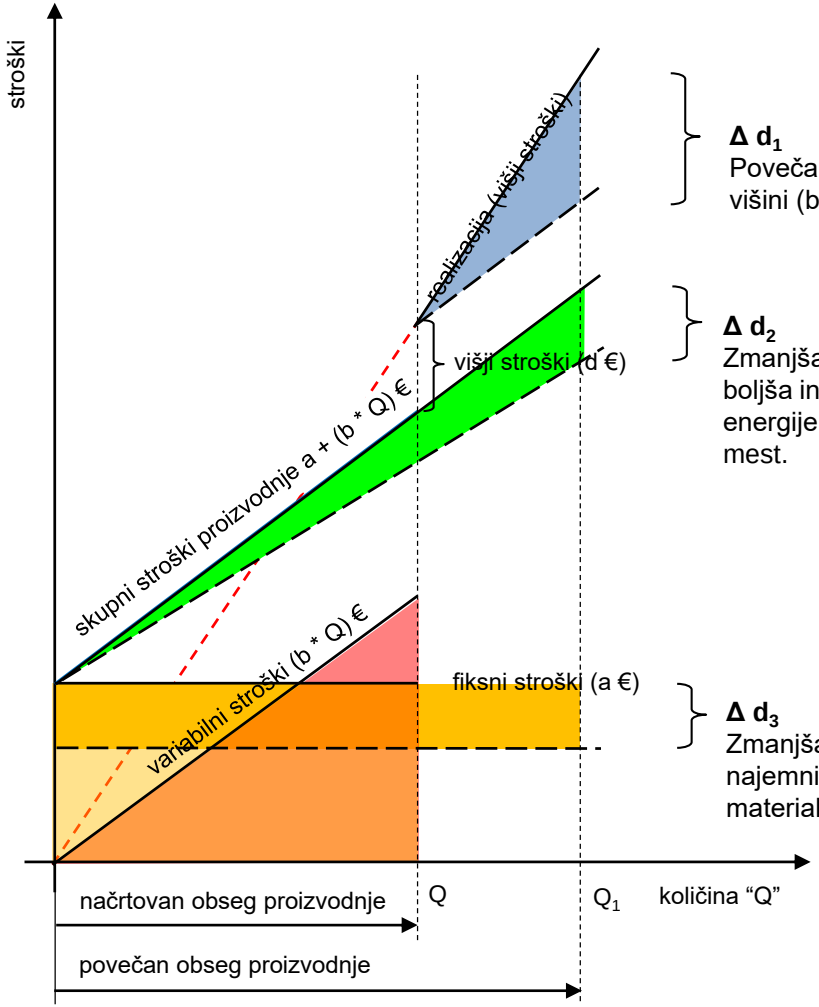

Δ d_1
Povečan obseg proizvodnje ob ohranjanju skupnih stroškov na isti višini (boljša izkoriščenost delavcev in sredstev dela).

Δ d_2
Zmanjšanje variabilnih stroškov poslovanja podjetja (enostavnejša, boljša in lažja metoda izvajanja dela, manjši stroški materiala, energije, dodatnih časov…). Racionalizacija in oblikovanje delovnih mest.

Δ d_3
Zmanjšanje fiksnih stroškov poslovanja podjetja (amortizacija, najemnine, obresti, stroški materiala, režija…). Izboljšanje pretoka materiala, transporta, skladiščenja…

Δ d1 – omogoča ergonomija + povečanje obsega proizvodnje
Δ d2 – manjši variabilni stroški (racionalizacija + oblikovanje DM)
Δ d3 – dolgoročno izboljšanje pretoka materiala, transporta, skladiščenja, režija

OBREMENITVE IN OBREMENJENOSTI

Nedvoumno je, da ergonomija s svojim delovanjem vpliva na uspešnost poslovanja podjetja. Pri tem se moramo vprašati, s kakšnimi obremenitvami in obremenjenostmi delo opravlja temeljni subjekt proizvodnje, tj. človek. Prav zato moramo natančno poznati pristope k oblikovanju dela in delovnega okolja v proizvodnji.

Ob natančnejšem pregledu analize kateregakoli delovnega mesta lahko opazimo povezavo med predeli telesa, ki sodelujejo pri aktivnosti, učinkovanjem obremenitev in med ogroženimi predeli telesa. Izpostaviti moramo predvsem mišično-kostne bolezni, ki so posledica obremenitev in obremenjenosti človeka. Zmanjšanje teh močno vpliva na dolgoročno stabilno zmanjševanje stroškov dela, ki izhajajo iz skrbi za varno in zdravo delo.

OBREMENITVE IN OBREMENJENOSTI PRI OBLIKOVANJU DELOVNEGA OKOLJA

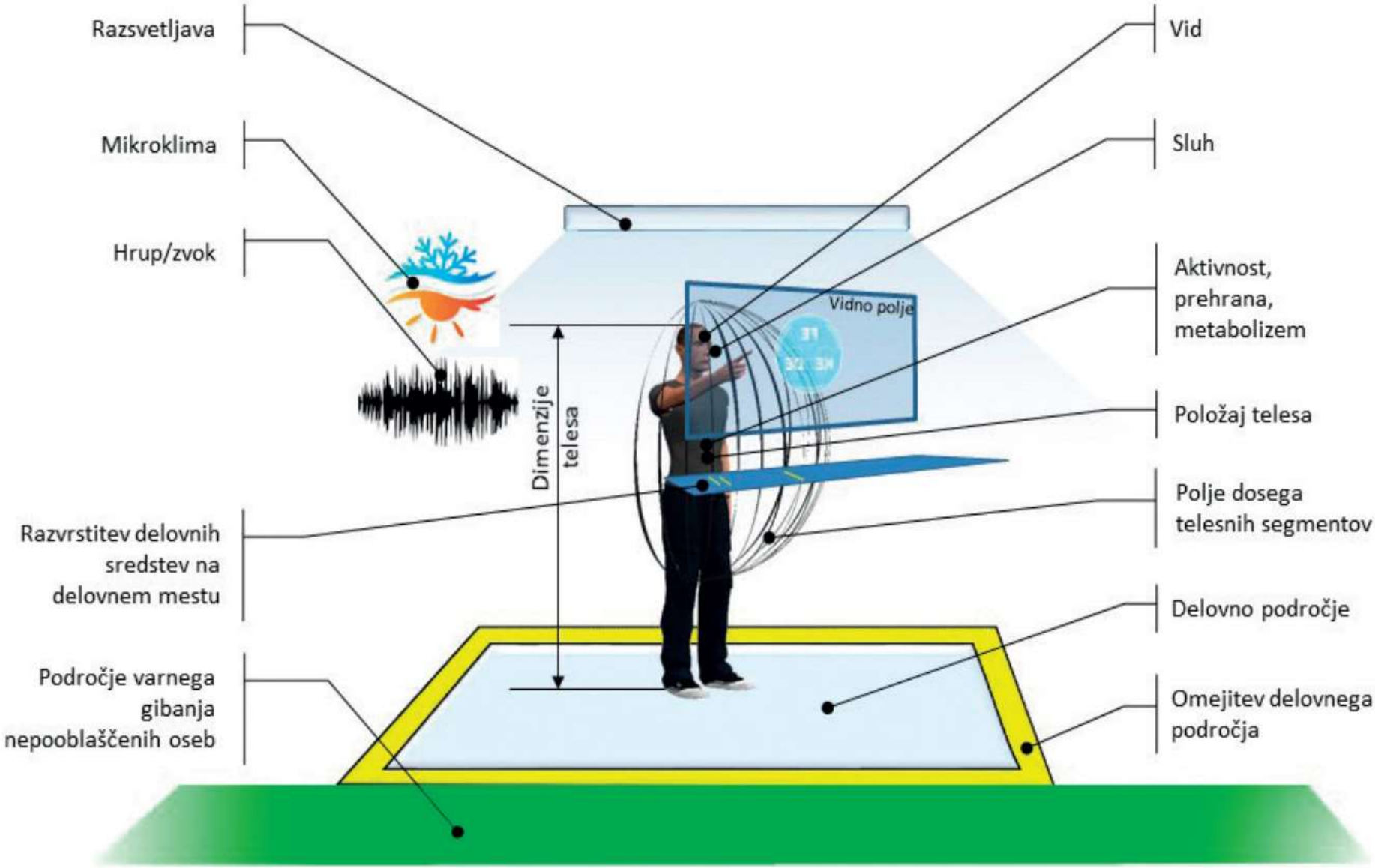

+ Aerosoli + Plini in pare + Monotonija + Stres + Delovne izmene + Mehanske vibracije + Ionizirajoče sevanje + Podtlak in nadtlak

FIZIČNE OBREMENITVE

Oblike delovne drže in mišičnega dela z ustrezno razvrščenimi opisi

Prekrvavitev mišic pri dinamičnem in statičnem delu

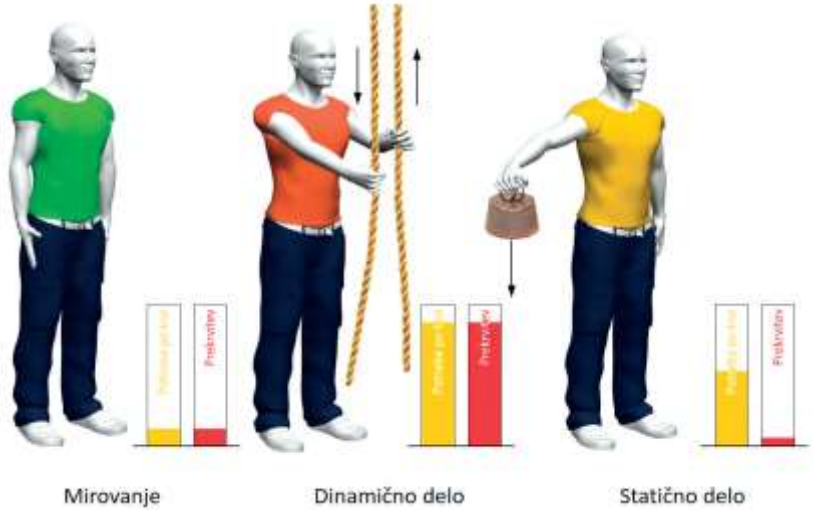

TOPLOTNE OBREMENITVE

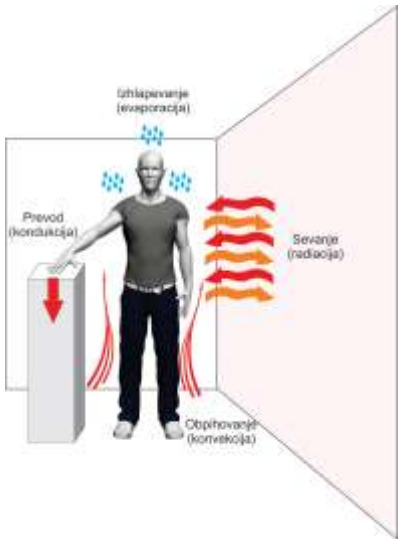

Toplotni procesi zagotavljanja ugodja

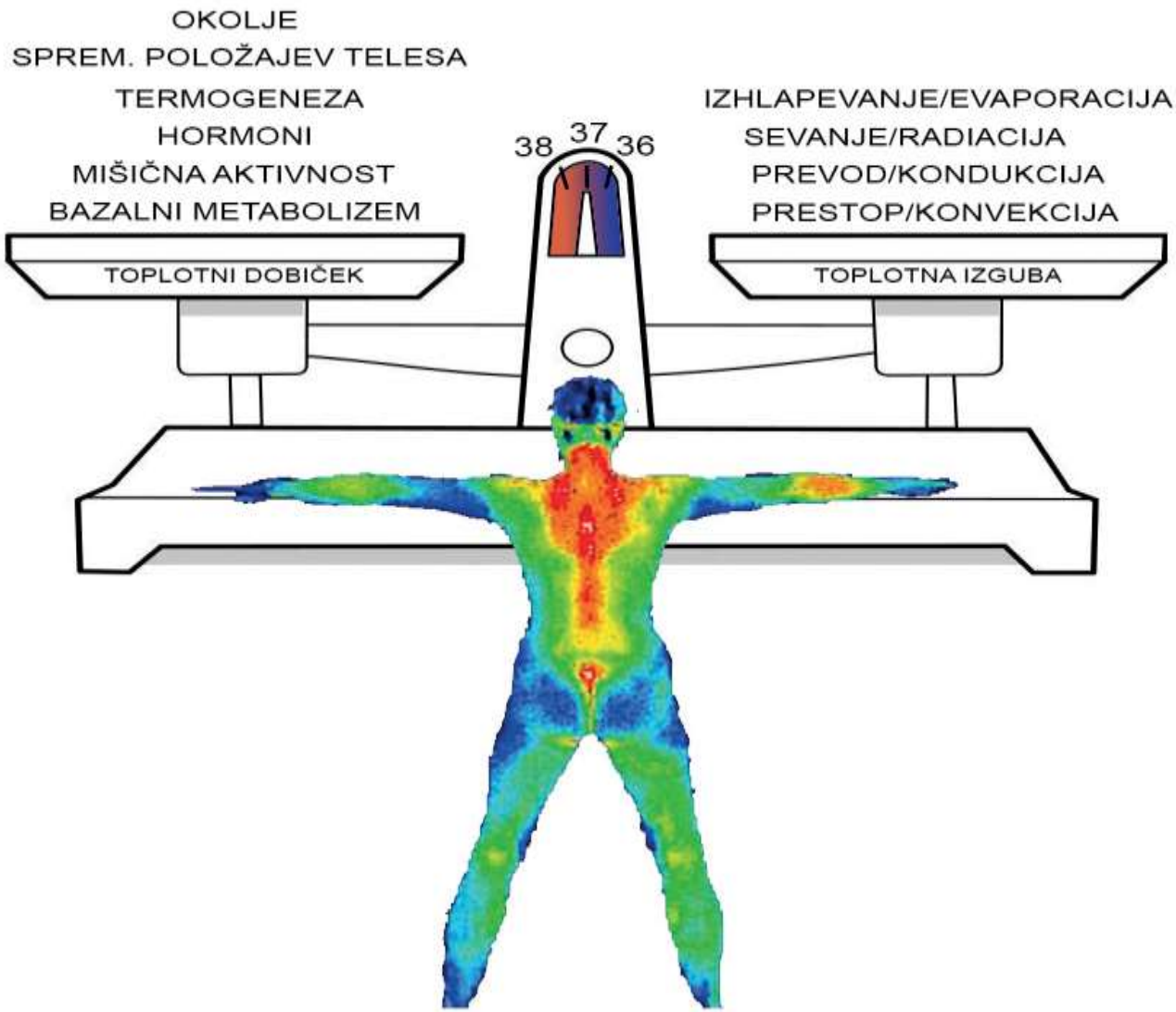

Procesi zagotavljanja toplotnega ravnotežja

VIDNE OBREMENITVE

Vpadni koti svetlobe, ki povzročajo bleščanje

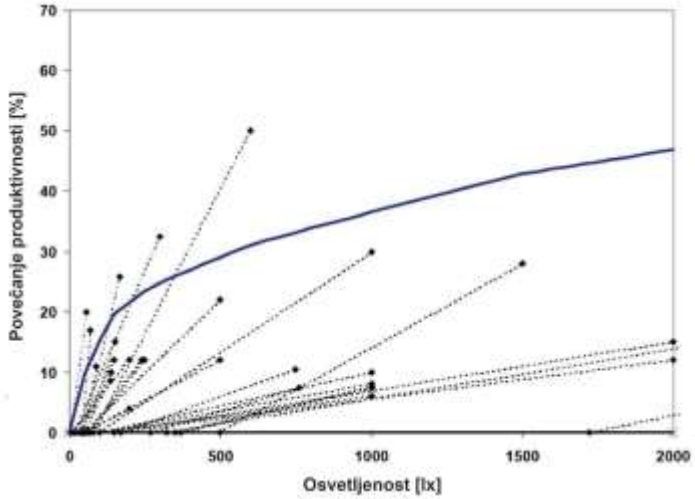

Vpliv spremembe nivoja osvetljenosti na produktivnost

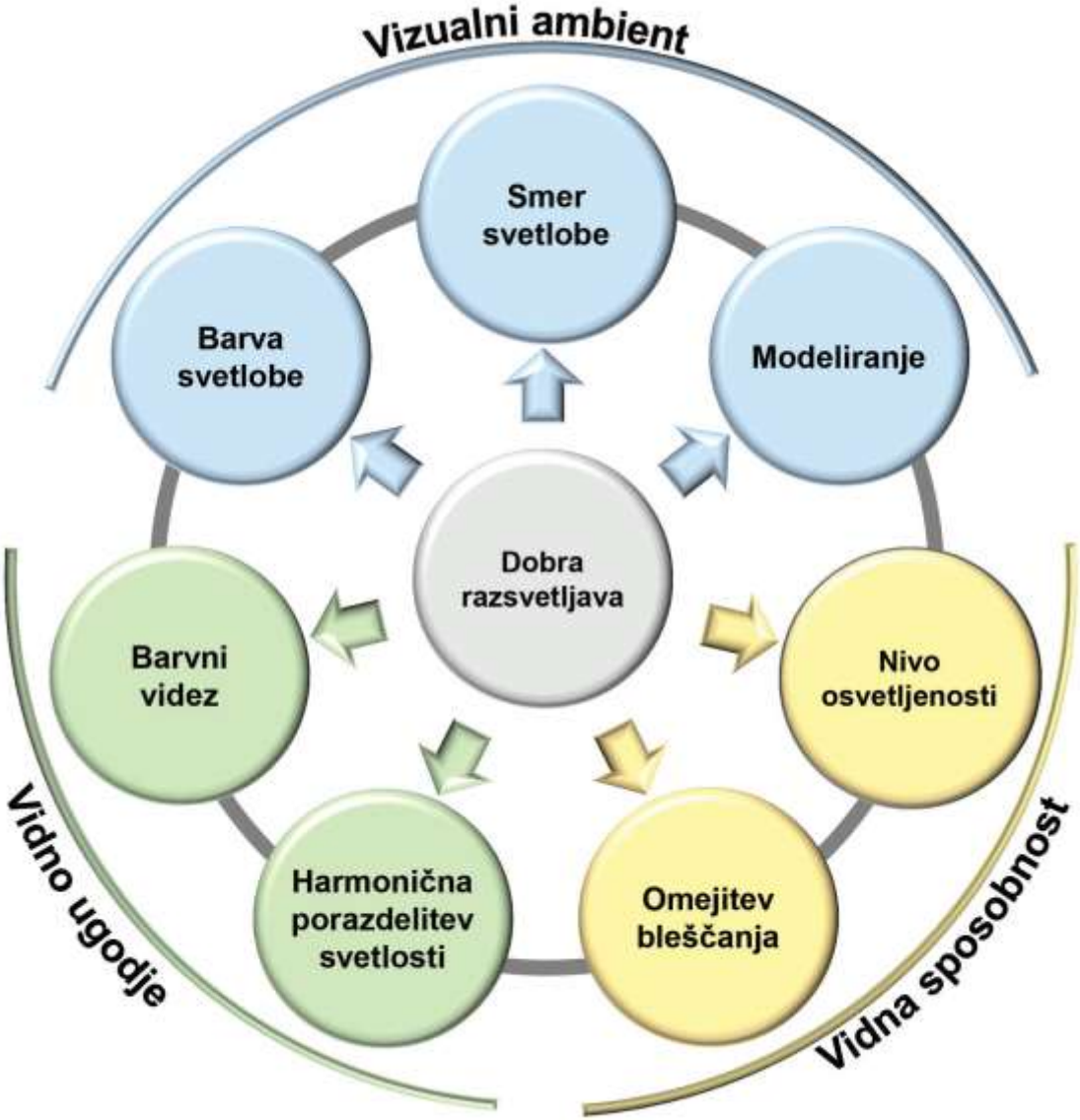

Lastnosti dobre razsvetljave

OBREMENITVE SLUHA

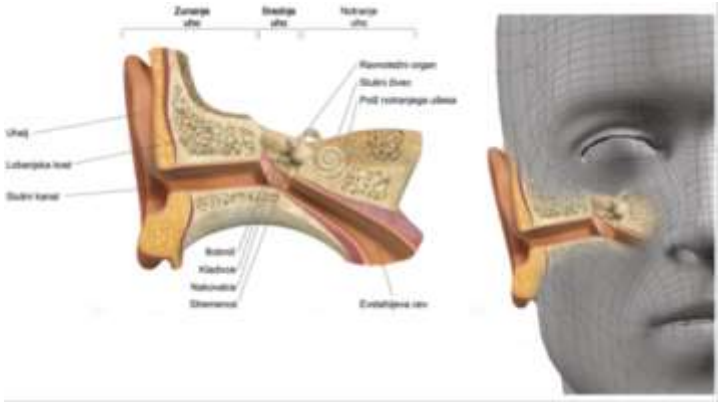

Prerez ušesa

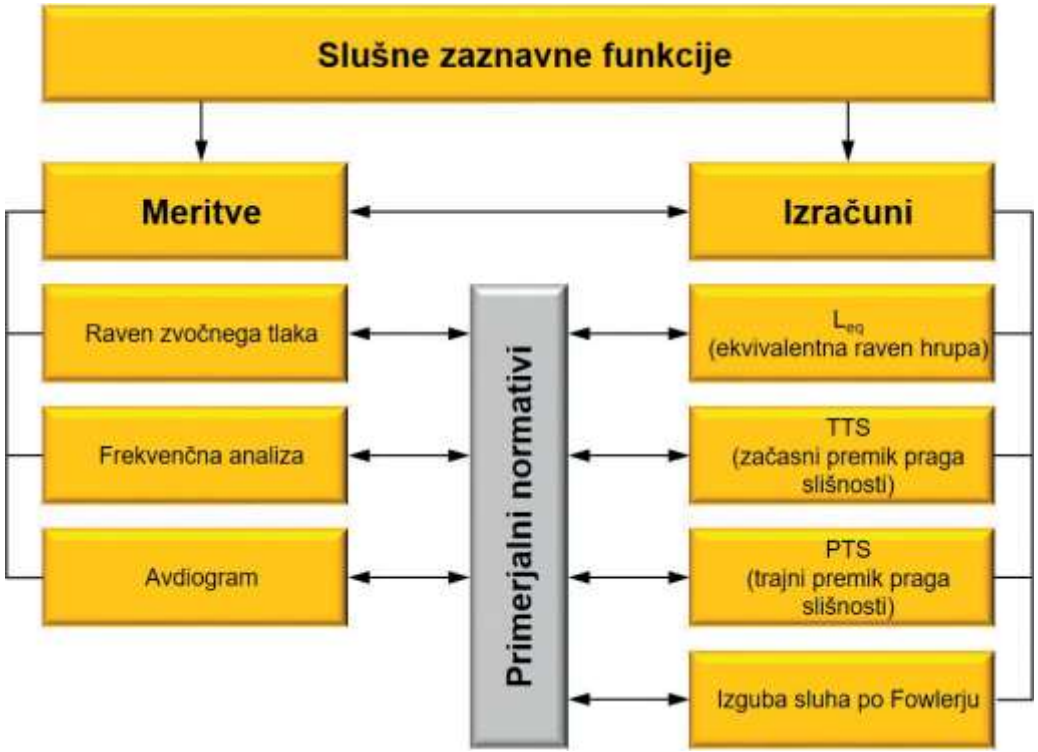

Slušne zaznavne funkcije

OBREMENITVE ZARADI STIKA Z AEROSOLI

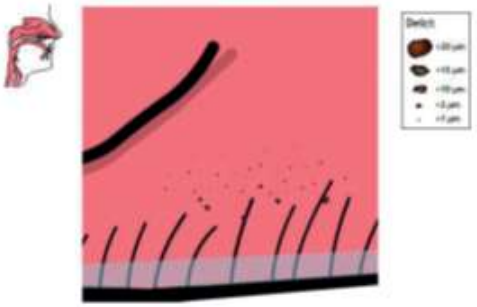

Gozdenje delcev v nosni votlini

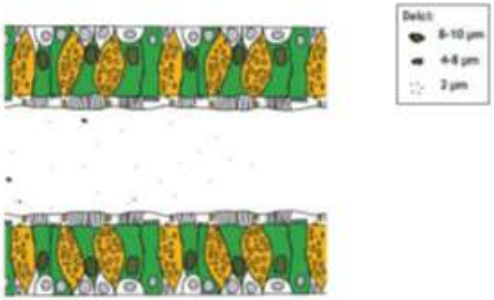

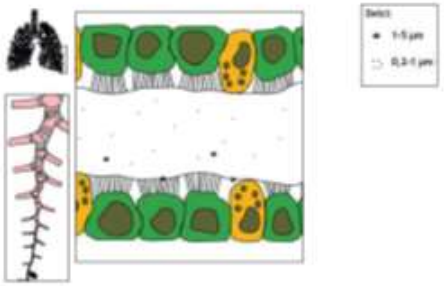

Sedimentacija delcev, globje v pljučih

OBREMENITVE ZARADI VPLIVA PLINOV IN PAR NA DIHALNI SISTEM IN TELO

Obremenitve zaradi stika s plini in parami

OBREMENITVE ZARADI MONOTONIJE IN STRESA

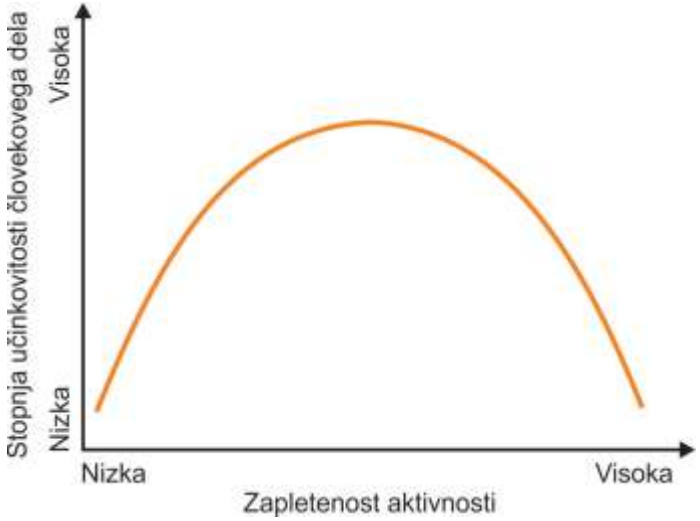

Domnevna povezava med stopnjo zapletenosti aktivnosti in stopnjo učinkovitosti človekovega dela

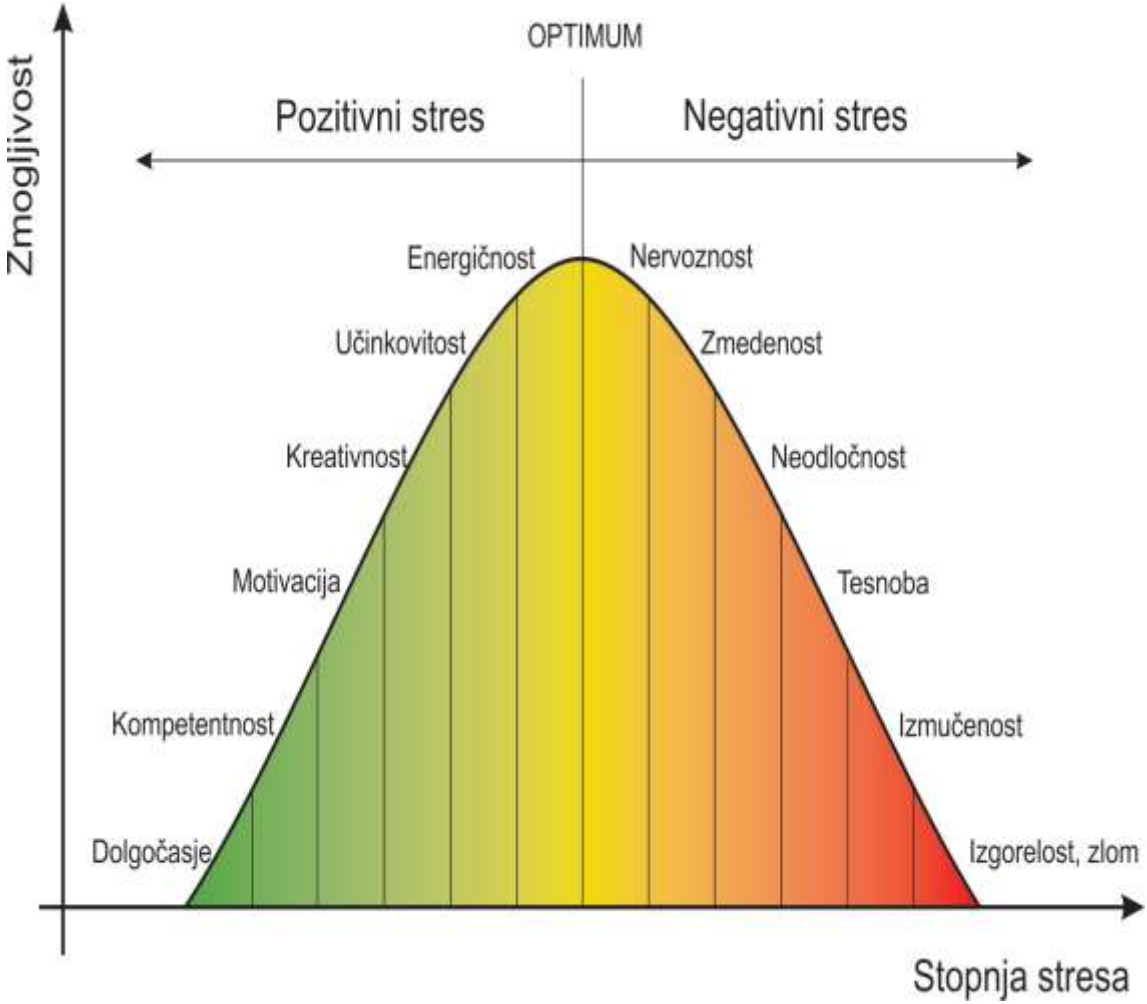

Odnos med stresom in zmogljivostjo zaposlenih

DRUGE OBREMENITVE

1. Obremenitve zaradi učinka delovnih izmen

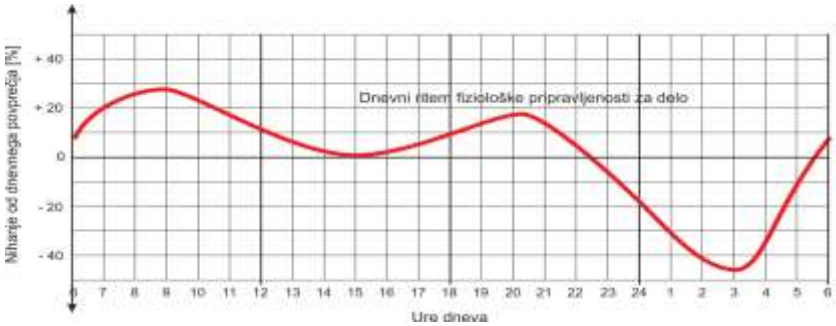

Dnevni ritem fiziološke pripravljenosti za delo

2. Obremenitve zaradi mehanskih vibracij

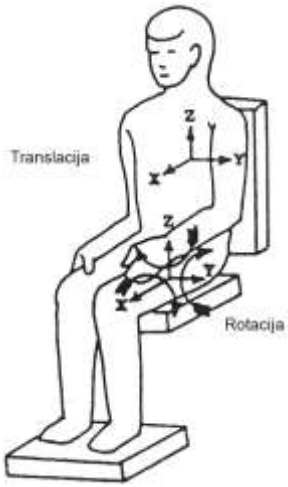

Dva tipa tresljajev

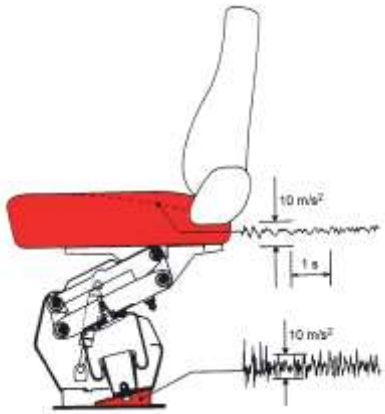

Zniževanje vibracij s pnevmatskim vzmetenjem in hidravličnim dušenjem

3. Obremenitve zaradi ionizirajočega sevanja

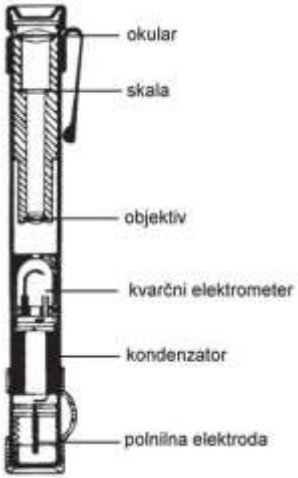

Žepni dozimeter

4. Obremenitve zaradi podtlaka in nadtlaka

Podtlak: Pri veliki nadmorski višini se delni tlak kisika močno zmanjša, kar zmanjša intenziteto izmenjave kisika in ogljikovega dioksida v pljučih. Telo dobiva premajhno količino kisika v telo – hipoksija, nujna je aklimatizacija za kakršnokoli aktivnost!

Nadtlak: S potapljanjem v reko, morje ali jezero se tlak na telo na vsakih 10 m zveča za 1 atm (100 kPa), kar moramo upoštevati pri zmožnosti pljuč, pri srednjem ušesu in obnosni votlini.

VPLIV OBREMENITEV IN OBREMENJENOSTI NA ZDRAVJE LJUDI

Obremenitve so lahko fizične, psihične in ekološke. Obremenjenosti pa so lahko fizične ali psihične.

Če sistema akcije (obremenitve) in reakcije (obremenjenosti) nista v ravnotežju, se pojavljajo: utrujenost, poškodbe, poklicne bolezni, invalidnost in posledično ABSENTIZEM, PREZENTIZEM in fluktuacija delavcev.

Posledica prevelikih obremenitev in obremenjenosti je ABSENTIZEM. Danes običajno uporabljamo ta izraz za celodnevne izostanke z dela. Obseg absentizma oziroma odstotek bolniškega staleža opredelimo z razmerjem med številom izgubljenih koledarskih dni v proučevanem obdobju (običajno je proučevano obdobje dolgo eno leto) in številom zaposlenih v tem obdobju ter številom vseh delovnih dni v tem obdobju.

Še veliko večji problem pa predstavlja PREZENTIZEM, ki proučuje pojav prisotnosti zaposlenega na delu kljub bolezni. Zato moramo zelo podrobno proučiti vzroke za pojav prezentizma, njihove stroške in ukrepe za zmanjšanje.

PREZENTIZEM IN STROŠKI

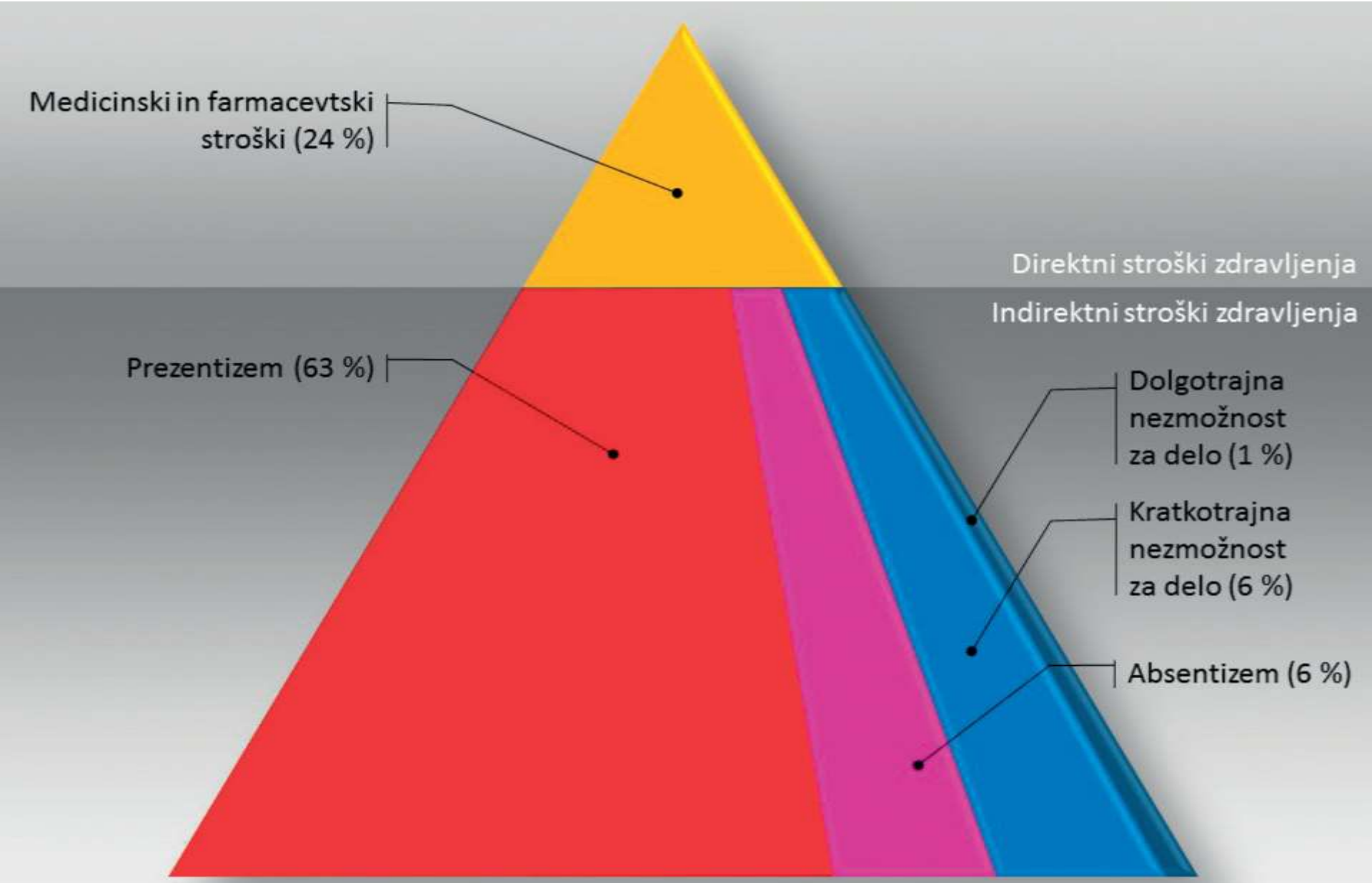

Direktni in indirektni stroški zdravljenja

SANIRANJE PREVELIKIH OBREMENJENOSTI ČLOVEKA Z DODATNIM ČASOM (Ker) ZA IZVEDBO DELA

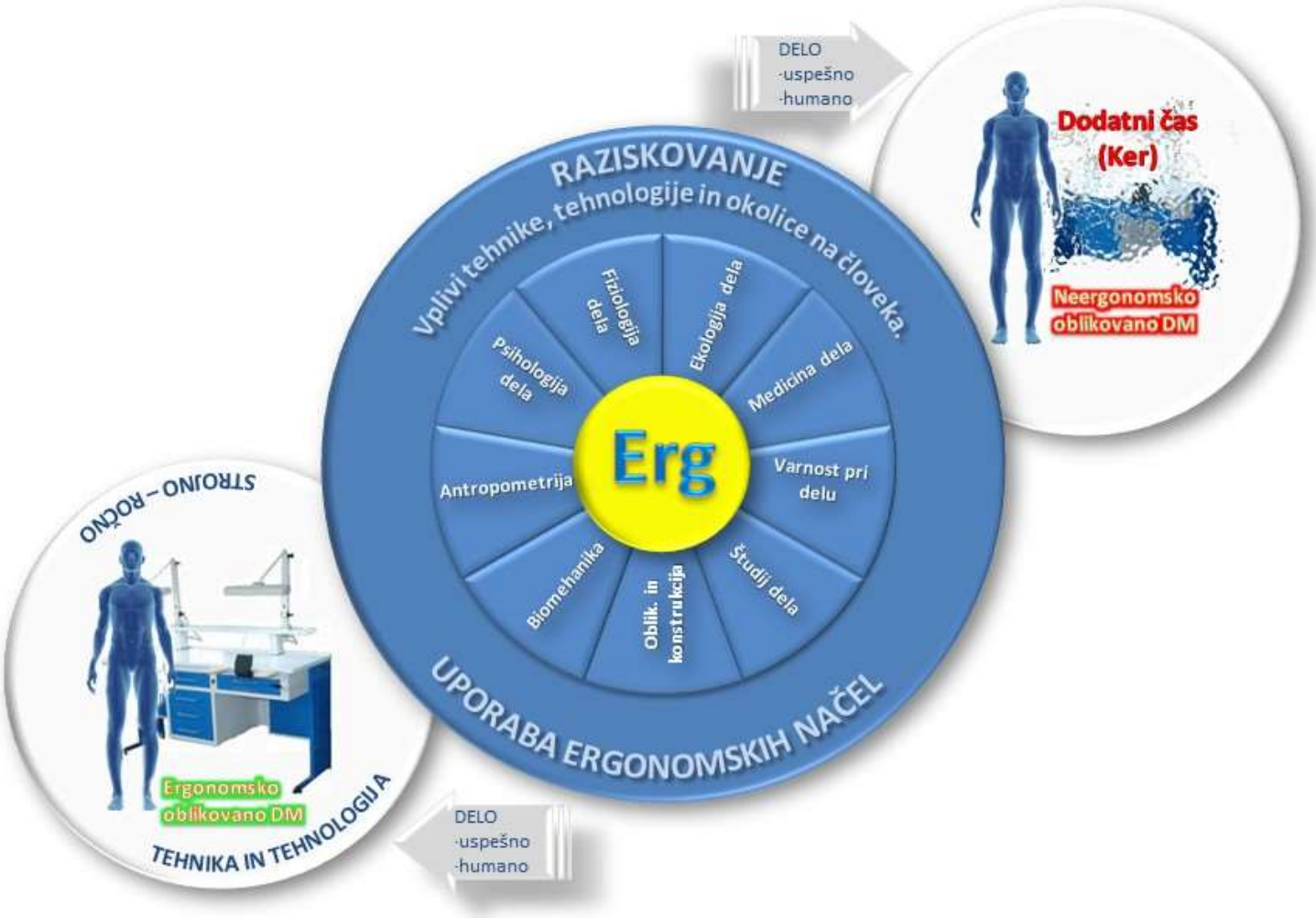

Pomembnejše veličine med človekom in strojem

PREGLED ČASOV PO NJEGOVIH SESTAVNIH DELIH

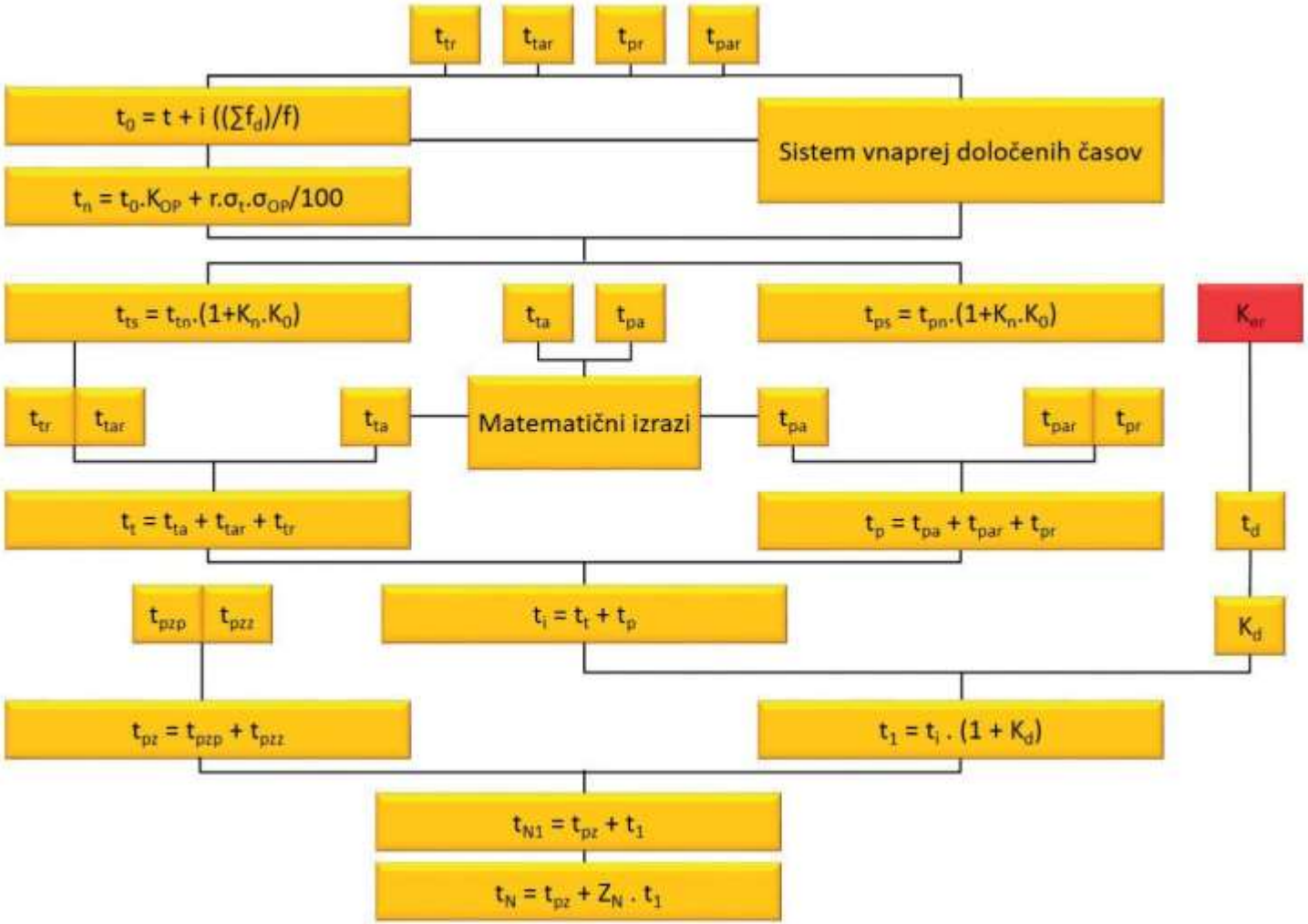

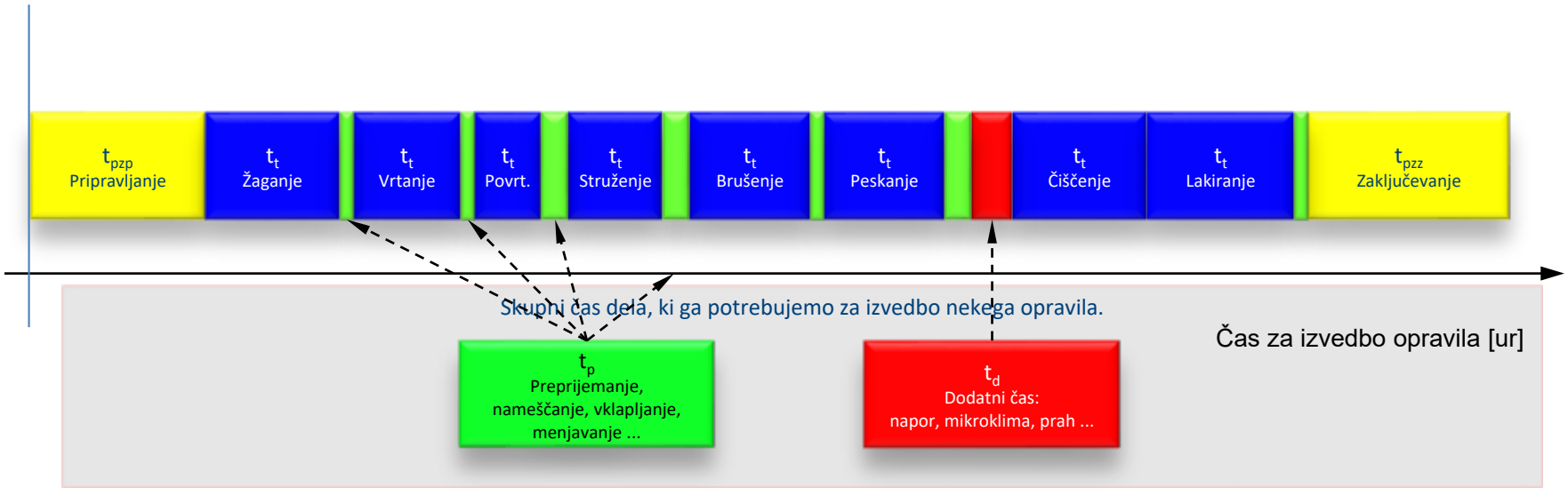

SKUPNI ČAS DELA, KI GA POTREBUJEMO ZA IZVEDBO NEKEGA OPRAVILA

POTEK UGOTAVLJANJA ERGONOMSKIH OBREMENITEV IN OBREMENJENOSTI ZA DOLOČITEV

Ker

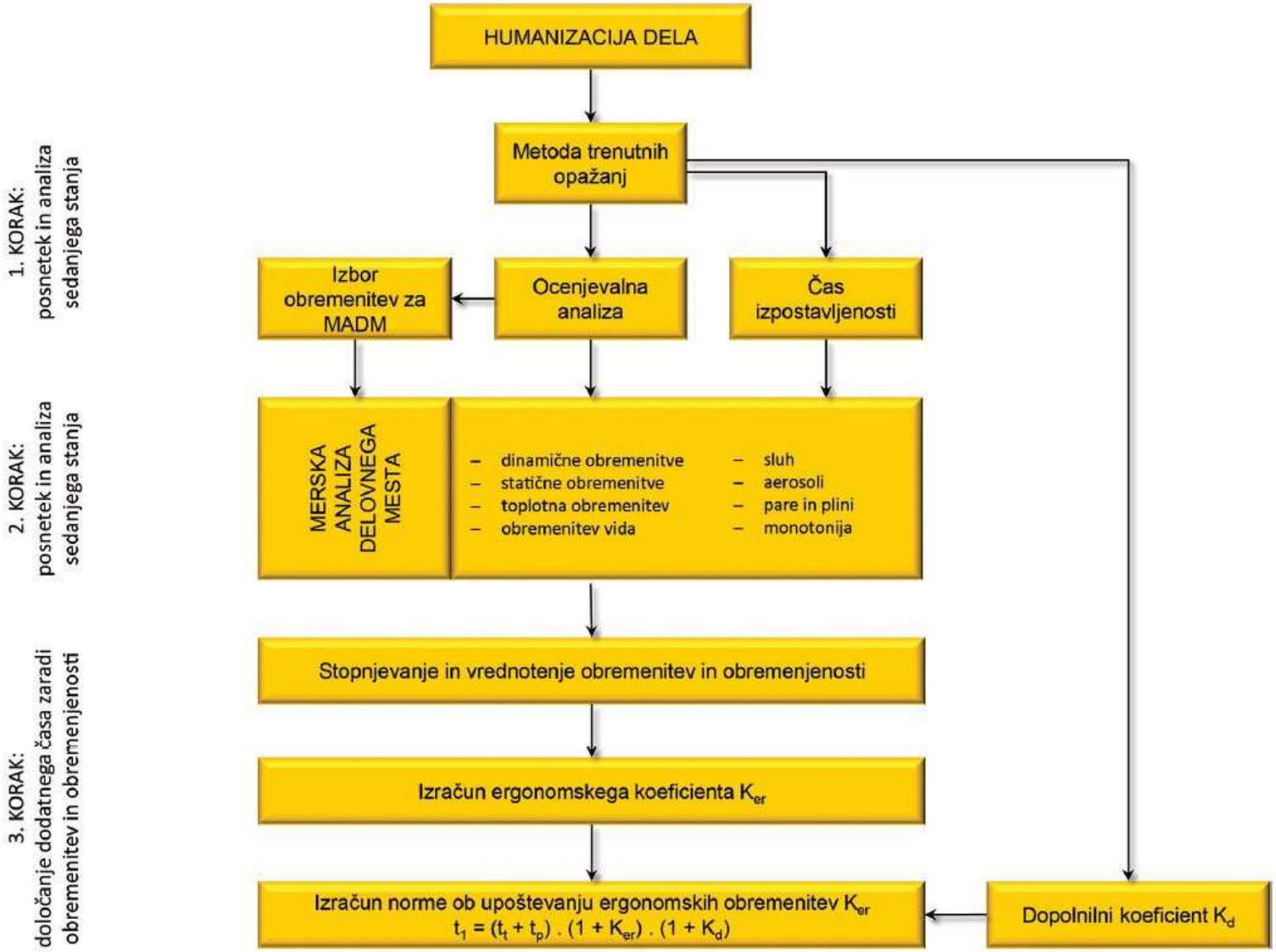

K_{er} za fizične (stat.+din), toplotne, aerosoli, plini in pare, monotonija

$$K_{er} = \frac{x_i}{x_{max}} \times 0{,}3423^*$$

K_{er} za obremenitev vida

$$K_{er} = \frac{\frac{x_{max}(TO_{mod})}{x_{max}(TO)} + TO}{x_{max}(TO_{mod})} \times 0{,}3423 = \frac{\frac{26{,}5}{21} + TO}{26{,}5} \times 0{,}3423$$

K_{er} za obremenitev sluha

$$K_{er} = \frac{\text{št.točk obremenitev}}{23{,}4}\ x\ 0{,}3423 = \frac{To + Tuf}{23{,}4}\ x\ 0{,}3423$$

K_{er} za skupne obremenitve na delovnem mestu

K_{er} = K_{er} (fizične-stat.,din., toplotne, aerosoli, plini in pare, monotonija) + K_{er} (vid) + K_{er} (sluh)

Za zadržanje ustreznega ritma utrujen delavec potrebuje vse več energije...
Delavec mora svoje delo opraviti z običajnim naprezanjem, zato potrebuje dodatne premore in odmore.
Izdelavni čas korigiramo s t.i. ergonomskim koeficientom:

$$K_{er} = \frac{\textit{število točk obremenitev}}{\textit{največje število točk obremenitev}} \cdot 0{,}3423$$

0,3423 ... Polajnar-Verhovnikova konstanta, ki uravnoteži izračun dodatnih koeficientov K_n, K_o s K_{er}

Izračun časovnega normativa (NORMA):

$$t_1 = [(t_{ta} + t_{pa}) + (t_{tar} + t_{tr} + t_{par} + t_{pr}) \cdot (1 + K_{er})] \cdot (1 + K_d)$$

t_t:	tehnološki čas
t_{ta}:	tehnološki čas (avtomatski oz. strojni)
t_{tar}:	tehnološki čas (avtomatsko – ročni)
t_{tr}:	tehnološki čas (ročni)
t_p:	pomožni čas
t_{pa}:	pomožni čas (avtomatski oz. strojni)
t_{par}:	pomožni čas (avtomatsko – ročni)
t_{pr}:	pomožni čas (ročni)
Ker:	ergonomski koeficient
Kd:	dopolnilni koeficient organizacijskih izgub in fizioloških potreb

PRIMER OBLIKOVANJA DELOVNEGA MESTA

Individualno prilagojena „ERGO“ pisarna

IZHODIŠČE ZA NAČRTOVANJE „ERGO“ PISARNE

- Problematika pisarniških delovnih mest
- Zdravstvene težave
- Osnovne zahteve za pisarniške prostore
- Snovanje „ERGO“ pisarne

Problematika:

- Nepravilno prilagojena oprema
- Nepravilna raba opreme
- Slaba razsvetljava
- Slabe klimatske razmere

Zdravstvene težave:

- Okvara gibal
- Okvara vida
- Slaba prekrvavitev
- Stres

Osnovne zahteve za pisarniške prostore:

- Osnovne prostorske zahteve
- Razsvetljava
- Hrup
- Mikroklima
- Elektromagnetno valovanje

Obravnava razpoložljivega prostora

- Dimenzije prostora
- Vzdrževanje mikroklime v prostoru

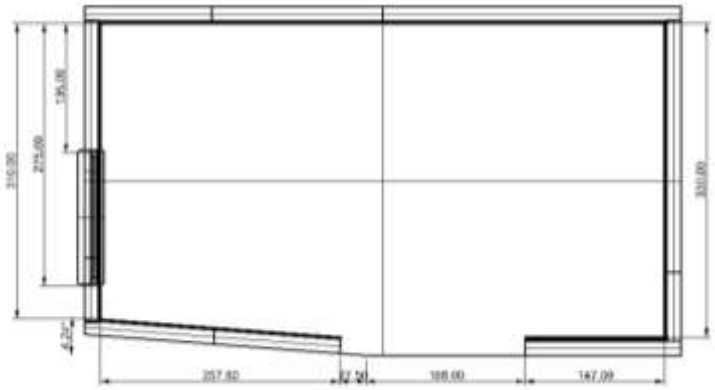

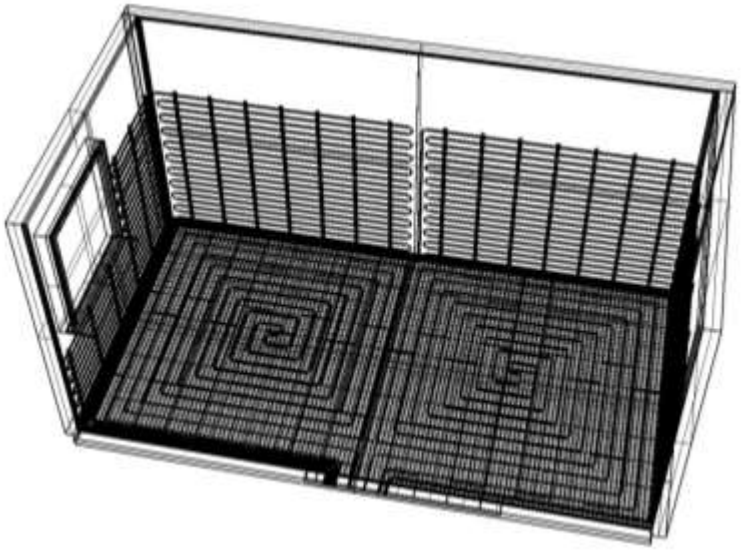

Antropometrija uporabnikov:

- Izmere uporabnikov
- Izdelava virtualnih modelov – lutk

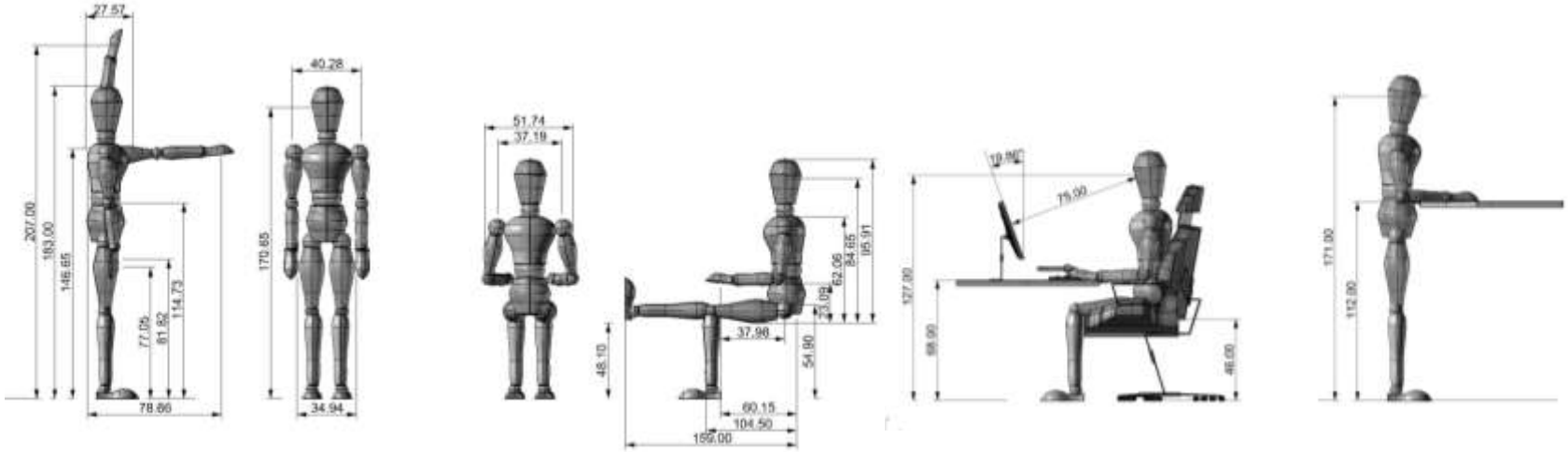

Snovanje pisarniške opreme

- Stol
- Delovne površine
- Centralna enota
- Monitor
- Tipkovnica in miška

Stol:

Delovna miza:

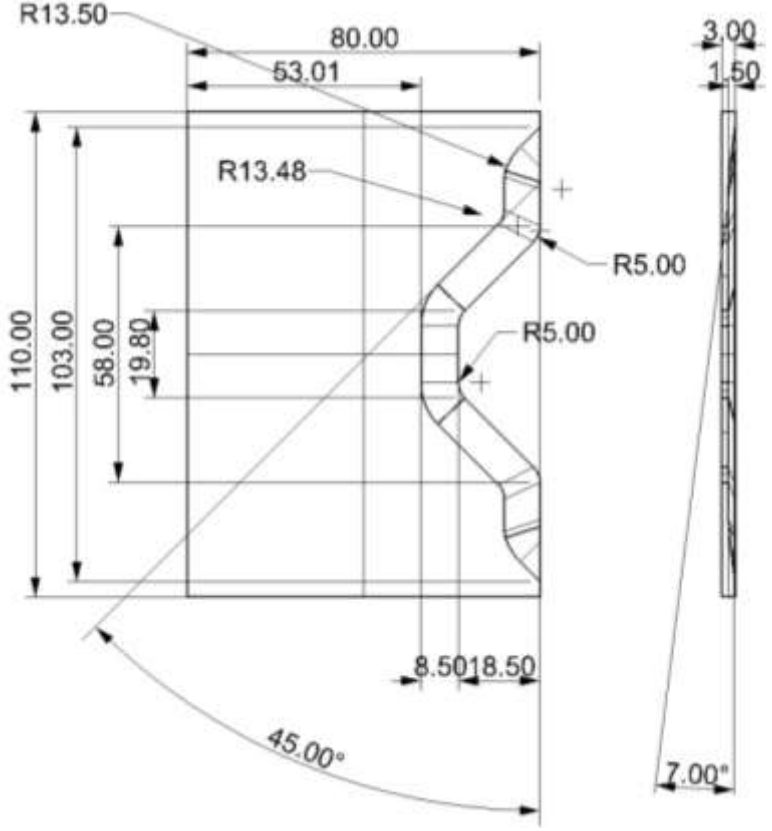

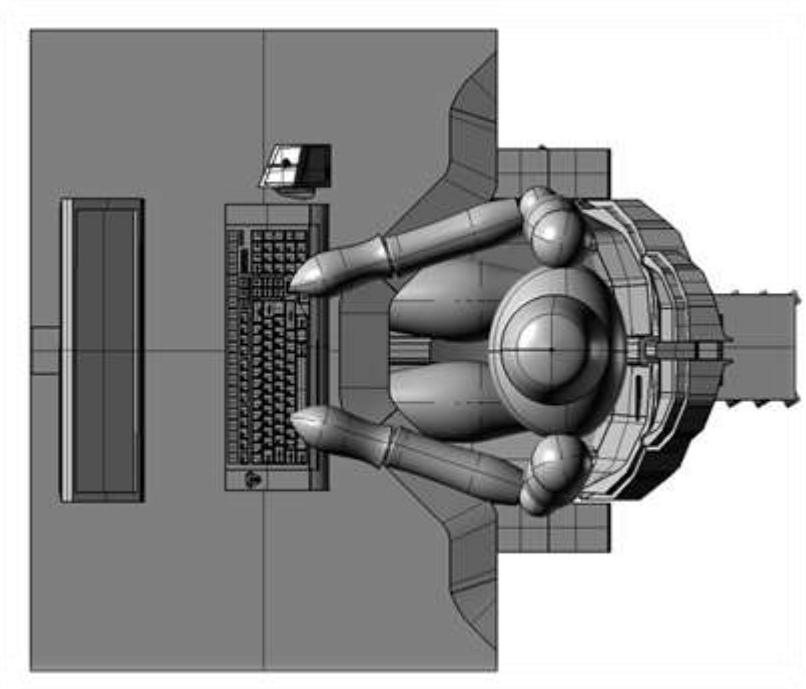

Delovni pulti:

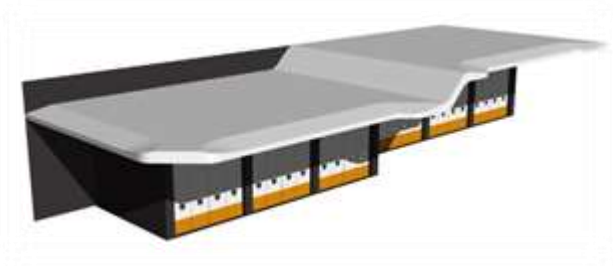

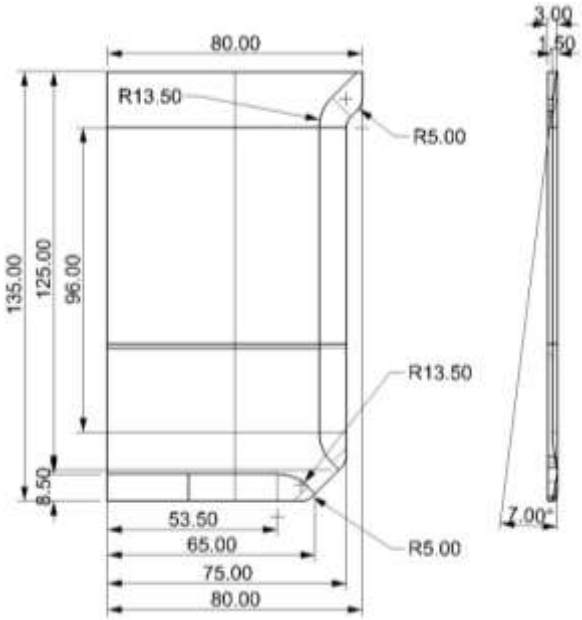

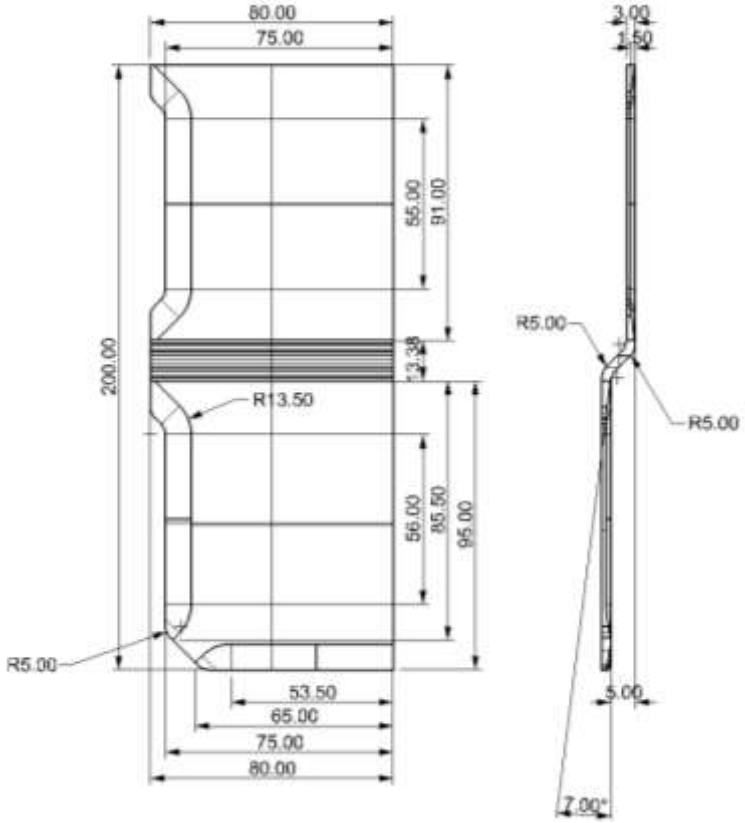

Centralna enota:

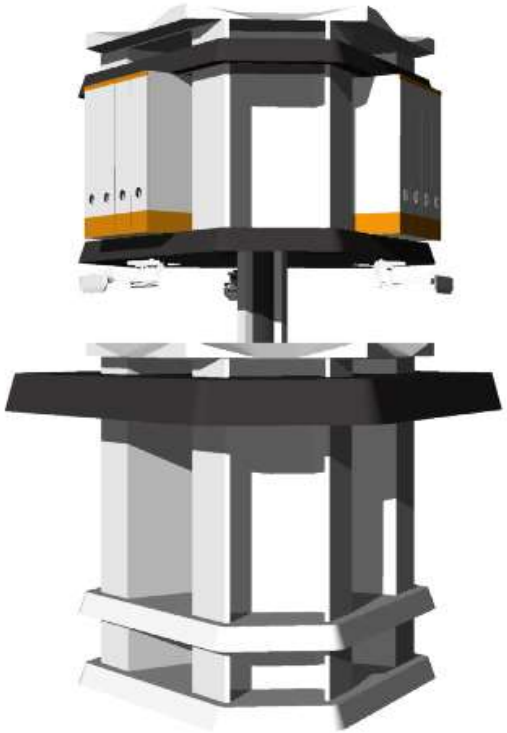

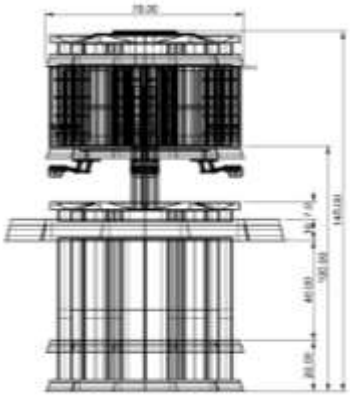

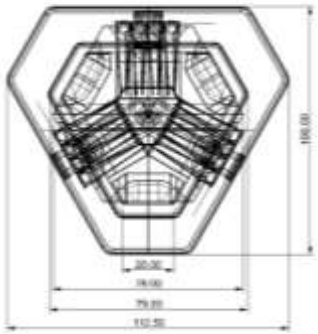

Tipkovnica, miška:

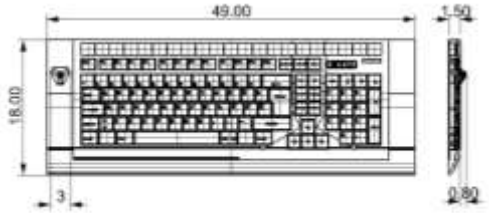

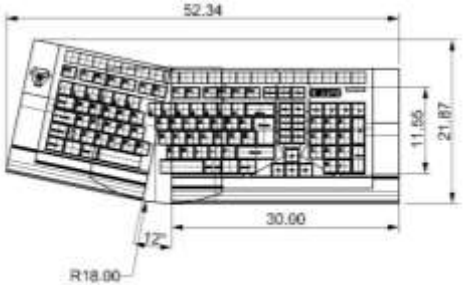

Monitor:

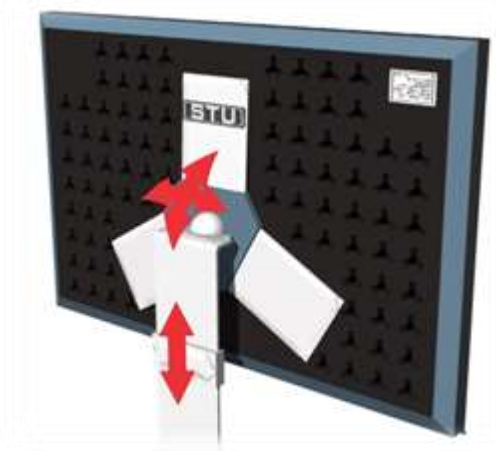

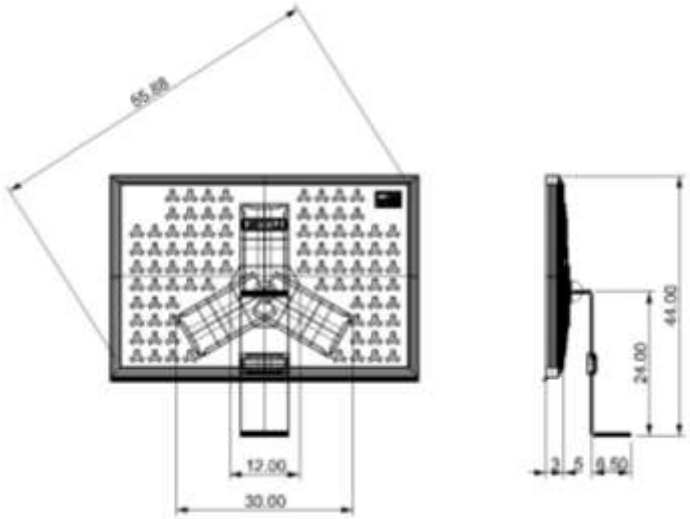

Analiza:

- Ustreznost višin delovnih površin in stolov
- Ustreznost oddaljenosti zaslona
- Ustreznost prostora za noge pod delovnimi površinami
- Ustreznost razsvetljave in njena podpora

Ustreznost višin delovnih površin in stolov:

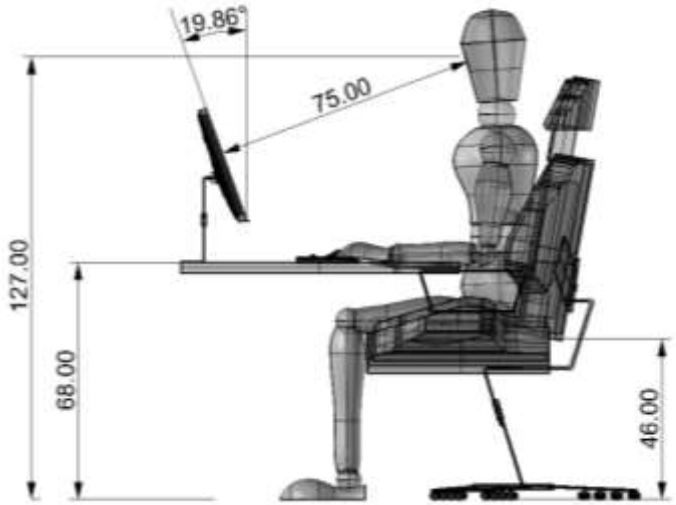

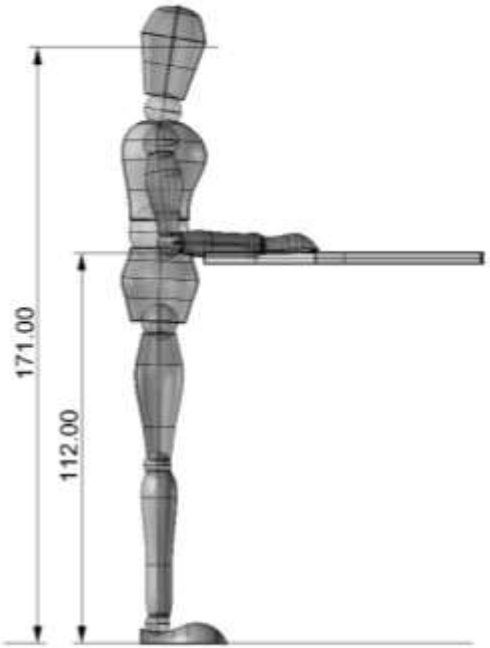

Analiza delovnih pultov:

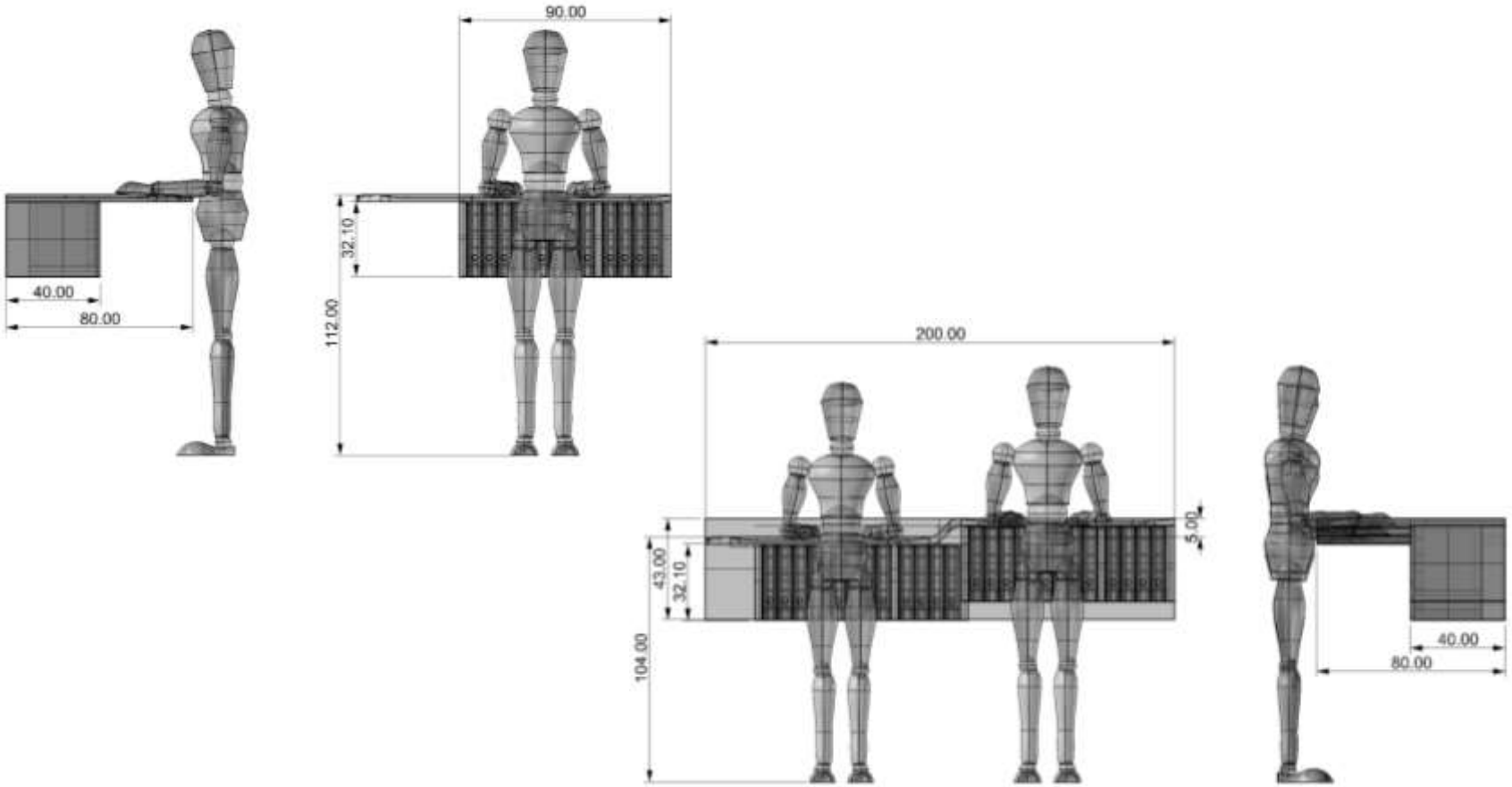

Ustreznost prostora za noge pod delovnimi površinami:

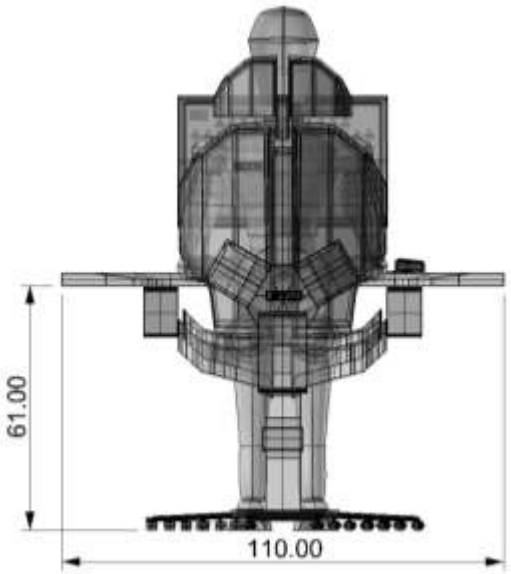

Milan (170 cm)

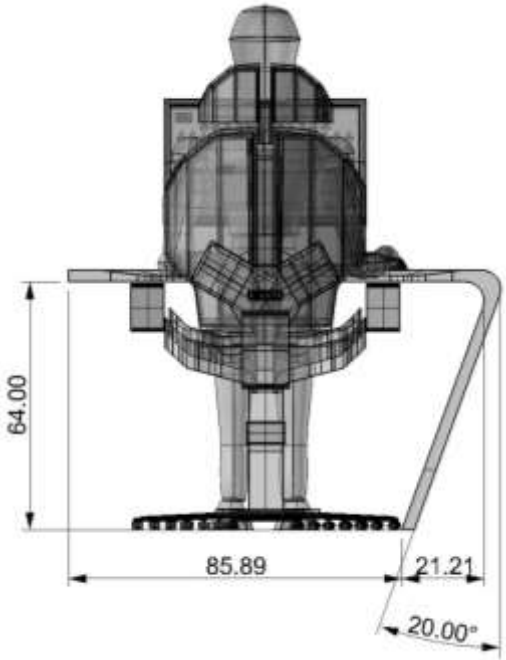

Bojan (178 cm)

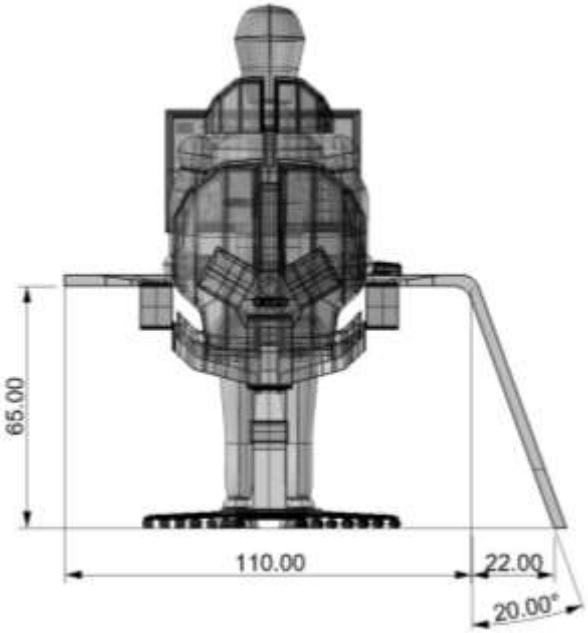

Simon (183 cm)

Ustreznost razsvetljave in njena podpora:

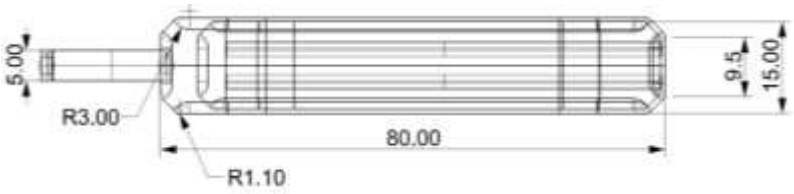

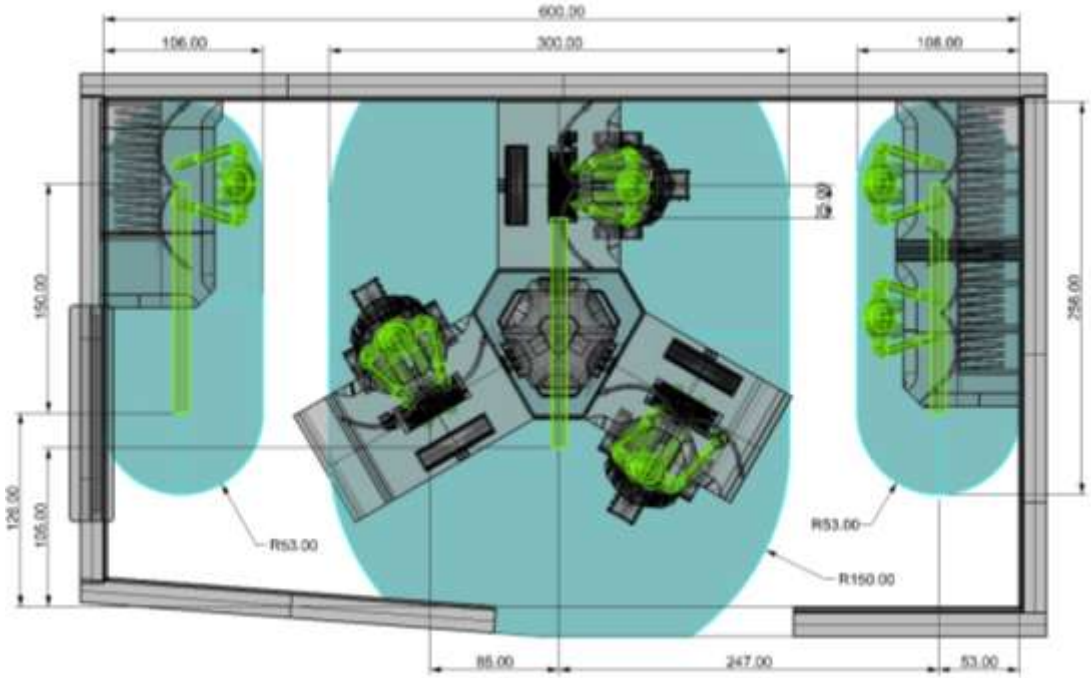

Zaključek:

- **Svoboda oblikovanja navkljub upoštevanju načel ergonomije**
- **Pomembnost vsake posamezne komponente končnega sestava**
- **Ergonomičnost in funkcionalnost zagotavljata zdravo in udobno delo**

POGLEDI NA UREJENO DELOVNO MESTO

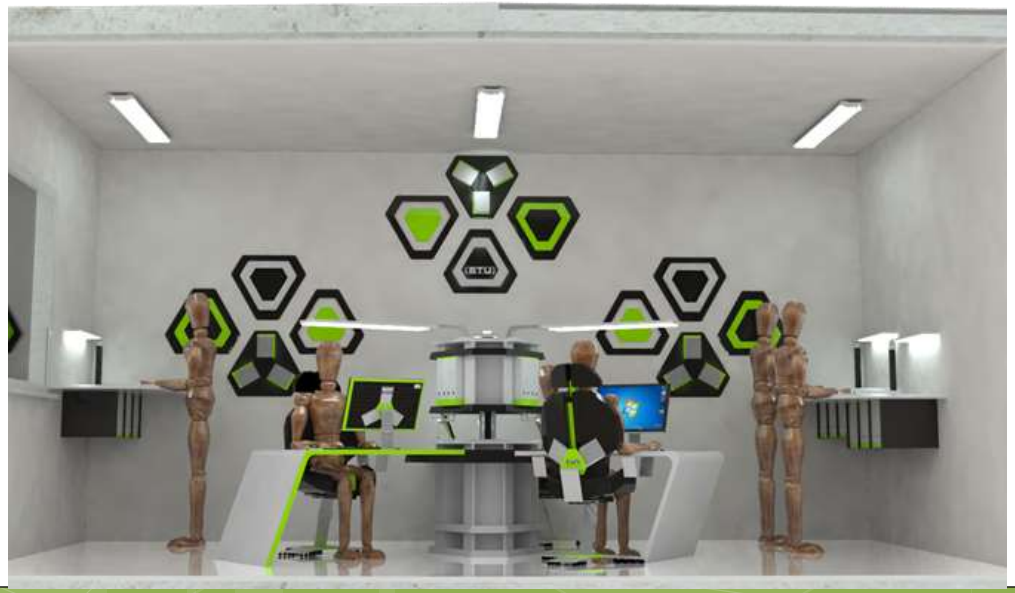

UREJENO STOJEČE IN SEDEČE DELOVNO MESTO

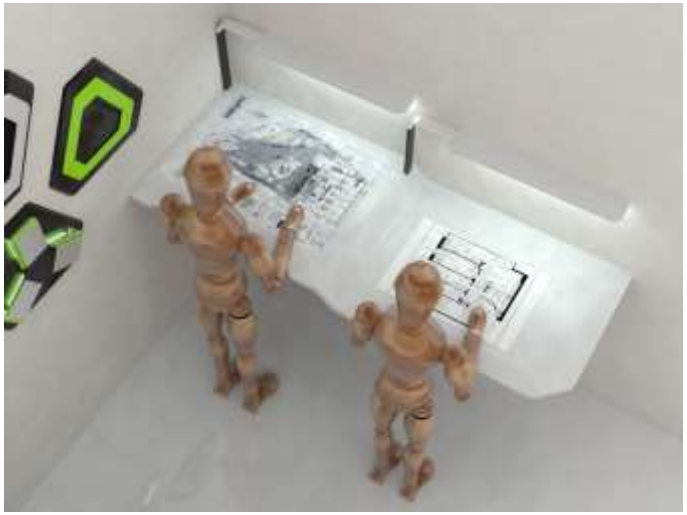

MOŽNE BARVNE KOMBINACIJE DELOVNEGA PROSTORA

ERGONOMIJA V TEORIJI IN PRAKSI

ZVONE BALANTIČ
ANDREJ POLAJNAR
SIMONA JEVŠNIK

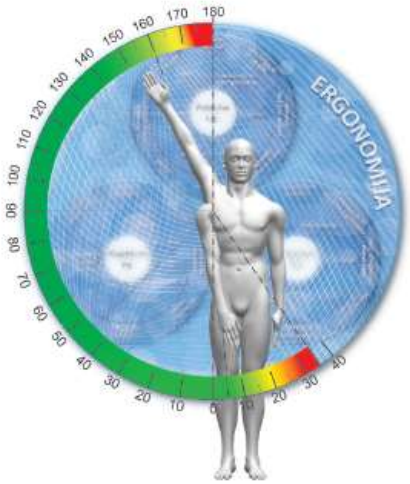

Vsebina

1 UVOD
2 ERGONOMIJA
3 OBLIKOVANJE DELOVNEGA OKOLJA
4 OBREMENITVE IN OBREMENJENOSTI V DELOVNEM OKOLJU
5 METABOLIZEM
6 TOPLOTNE OBREMENITVE
7 OBREMENITVE VIDA
8 OBREMENITVE SLUHA
9 OBREMENITVE ZARADI STIKA Z AEROSOLI
10 OBREMENITVE ZARADI VPLIVA PLINOV IN PAR NA DIHALNI SISTEM IN TELO
11 OBREMENITVE ZARADI MONOTONIJE IN STRESA
12 DRUGE OBREMENITVE
13 VRSTE, METODE IN TEHNIKE OBLIKOVANJA DELA IN DELOVNEGA OKOLJA
14 DODATNI ČAS ZA IZVEDBO DELA
15 CELOVITA UREDITEV DELOVNEGA MESTA
16 ERGONOMIJA IN STARANJE
17 GIBALNO OVIRANI LJUDJE IN ERGONOMIJA
18 ERGONOMIJA V VITKI PROIZVODNJI
19 POSEBNOSTI V ERGONOMIJI

Vse informacije o knjigi na www.etip.si